

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Sylwestra Pniaka na temat:
Model doskonalenia organizacji działań zapewniających bezpieczeństwo
personalne w szkołach

opracowanej pod kierownictwem naukowym dr. hab. inż. Włodzimierza
Miszalskiego i promotora pomocniczego dr. inż. Bogdana Ćwika

1. KWESTIE OGÓLNE

Recenzję niniejszą wykonano na podstawie uchwały nr 67/RDN NoB/2022 z dnia 21 września 2022 roku Rady Dyscypliny Naukowej „Nauki o Bezpieczeństwie” Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego w sprawie wyznaczenia recenzentów w postępowaniu doktorskim mgr. Sylwestra Pniaka.

Bezpieczeństwo w placówkach szkolnych jest zagadnieniem niezwykle istotnym. Jest to zagadnienie, które obejmuje wiele obszarów, w tym aktualne zagrożenia, stan infrastruktury, wewnątrzszkolne przepisy i ich znajomość wśród uczniów, nauczycieli i rodziców, a także szereg programów kierowanych do różnych grup społeczności szkolnej. Zapewnienie bezpieczeństwa w szkołach należy do najważniejszych obowiązków nauczycieli i dyrektorów szkół. Odpowiedzialne za to są też jednostki samorządu terytorialnego i wiele innych instytucji. Ważne jest identyfikowanie zarówno zagrożeń, jak i zasobów pozwalających na prowadzenie efektywnych działań w zakresie dydaktycznym, wychowawczym i profilaktycznym.

Dobrze się stało, że Doktorant podjął się zagadnienia dotyczącego bezpieczeństwa personalnego w placówkach szkolnych, gdyż, jak słusznie zauważył Autor dysertacji, okres edukacji w szkole pozwala wykształcić nawyki związane z zachowaniem bezpieczeństwa niezbędne także w późniejszym życiu.

Bezpieczeństwo jest stanem i procesem dlatego istotnym jest, aby nieustannie podejmować działania mające na celu analizę stanu obecnego, ale też podejmować wysiłki mające na celu przewidywanie przyszłych zagrożeń. W rozdziale piątym Doktorant przytacza

wiele przykładów zagrożeń na świecie, które mogą być inspiracją do podejmowania pracy na rzecz bezpieczeństwa w placówkach szkolnych.

Dotychczasowe badania naukowe oraz doświadczenia z całego niemal świata wskazują, iż zdolność przeciwstawienia się zagrożeniom jest wynikiem szeregu czynników, z których edukacja społeczeństwa ma znaczenie zasadnicze.

2. OCENA METODOLOGICZNA

Założenia metodologiczne prowadzonych badań przedstawiono w pierwszym rozdziale dysertacji zatytułowanym Metodologiczna koncepcja pracy.

Doktorant określił tytuł rozprawy jako: Model doskonalenia organizacji działań zapewniających bezpieczeństwo personalne w szkołach.

Przedmiot badań w niniejszej dysertacji określono jako: aktualny stan bezpieczeństwa placówek szkolnych w kontekście zagrożeń personalnych oraz analiza czynników godzących w bezpieczeństwo, a także czynników mogących zwiększyć poziom bezpieczeństwa z uwzględnieniem działalności szkoleniowej.

Główny cel pracy został określony jako: zidentyfikowanie zagrożeń personalnych w placówkach szkolnych oraz opracowanie rekomendacji do usprawnień przedsięwzięć szkoleniowych, a także opracowanie modelu działań w wybranych sytuacjach kryzysowych na terenie placówek szkolnych opartego na procedurach reagowania. Autor określił także cel użyteczny jako: wskazanie zasadniczych kierunków zmian jakie powinny być dokonane w placówkach szkolnych w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa personalnego. Cel teoretyczny to rozszerzenie dorobku nauk o bezpieczeństwie w zakresie bezpieczeństwa personalnego przez pryzmat oceny skuteczności działalności organizacyjnej. Z kolei celem poznawczym było określenie uwarunkowań oraz oczekiwań użytkowników placówek szkolnych względem podniesienia poziomu bezpieczeństwa.

Doktorant opisał także cele szczegółowe:

Opis podstawowych elementów tworzących system bezpieczeństwa w placówkach szkolnych.

Scharakteryzowanie organizacji działań osób w sytuacjach kryzysowych.

Analiza doświadczeń determinujących powstanie sytuacji zagrażających życiu osób w placówkach szkolnych.

Identyfikacja najgroźniejszych zagrożeń personalnych występujących w placówkach szkolnych na terenie Polski i poza jej granicami.

Przeprowadzenie badań w zakresie świadomości zagrożeń, ich identyfikacji i zdolności reagowania użytkowników szkół.

Ocena dotychczasowych przedsięwzięć w zakresie utrzymania bezpieczeństwa w placówkach szkolnych.

Określenie zasadniczych kierunków ewentualnych zmian w zakresie podnoszenia poziomu bezpieczeństwa w placówkach szkolnych wraz z przedstawieniem rekomendacji do działań w sytuacjach kryzysowych.

Główny problem badawczy został sformułowany w postaci pytania w następujący sposób:

Czy obecne rozwiązania organizacyjno – szkoleniowe funkcjonujące w placówkach szkolnych odpowiadają aktualnym potrzebom związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa personalnego użytkowników szkół?

W celu rozwiązania głównego problemu badawczego sformułowano problemy szczegółowe:

Czy użytkownicy stali oraz niestali placówek szkolnych w prawidłowy sposób identyfikują zagrożenia na terenie szkół?

Czy użytkownicy stali placówek szkolnych dbają o bezpieczeństwo szkół i w czym się to wyraża?

Jakich zagrożeń doświadczają użytkownicy niestali placówek szkolnych na ich terenie?

Czy obecny proces szkoleniowy użytkowników stałych oraz niestałych szkół odpowiada aktualnym potrzebom i wyzwaniom związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa personalnego na terenie placówek szkolnych?

Jak wykorzystywać dotychczasowe doświadczenia w procesie przygotowania użytkowników stałych oraz niestałych placówek szkolnych do podjęcia działań w sytuacji zagrożenia?

Czy placówki szkolne są wyposażone w odpowiedni sprzęt, który jest w stanie zapewnić właściwy poziom bezpieczeństwa na terenie szkół?

W jakich kierunkach powinny być wprowadzane zmiany organizacyjno – szkoleniowe w placówkach szkolnych aby móc poprawić poziom bezpieczeństwa użytkowników?

Moje wątpliwości budzi pytanie rozstrzygnięcia, które zastosował Doktorant do sformułowania problemu głównego oraz niektórych problemów szczegółowych. Uważam, że na poziomie dysertacji doktorskiej pytania rozstrzygnięcia powinny być stosowane raczej w wyjątkowych sytuacjach. Tym bardziej, że hipotezy nie odpowiadały wprost na zadane pytania badawcze.

Hipoteza: Obecne rozwiązania organizacyjno – szkoleniowe funkcjonujące w placówkach szkolnych nie w pełni odpowiadają potrzebom wynikającym z zapewnienia bezpieczeństwa personalnego oraz wymagają zmian podnoszących poziom bezpieczeństwa, a także skuteczność identyfikacji zagrożeń i realizowanych działań użytkowników stałych i niestałych placówek szkolnych.

Na podstawie hipotezy badawczej sformułowano następujące hipotezy szczegółowe:

Użytkownicy stali oraz niestali placówek szkolnych są w równym stopniu narażeni na zagrożenia personalne.

Zagrożenia personalne występujące na terenie placówek oświaty wynikają z celowych działań człowieka.

Zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa na terenie placówek szkolnych determinowane jest właściwymi metodami organizacyjno – szkoleniowymi.

Działalność szkoleniowa warunkuje skuteczność identyfikacji zagrożeń personalnych przez użytkowników placówek oświaty.

Efektywność oraz skuteczność zapewnienia bezpieczeństwa w placówkach oświaty warunkowana jest wdrażaniem rozwiązań technologicznych.

Podniesienie poziomu bezpieczeństwa na terenie placówek szkolnych można zwiększyć poprzez kompleksowe podejście szkoleniowe użytkowników stałych oraz niestałych.

Doktorant opisał także ograniczenia czasowe, przestrzenne, przedmiotowe i podmiotowe. W dalszej części pracy wskazano także informacje dotyczące doboru próby to jest 70 placówek szkolnych, z czego 44 odpowiedziały na pytania zawarte w narzędziach badawczych. Proszę podczas publicznej rozprawy określić w jaki sposób dobrano próbę badawczą?

Elementy metodologiczne oceniam pozytywnie, jednak nie bez pewnej refleksji dotyczącej problemów badawczych. Stosowanie w problemach badawczych pytań rozstrzygnięcia, na które odpowiedzi są jeszcze przed rozpoczęciem badań dość oczywiste, a odpowiedź na większość z nich jest pozytywna nie jest najlepszą praktyką. Mimo tak sformułowanych problemów Autor poszukuje jednak głębszych odpowiedzi co widać w sformułowanych hipotezach, które jednak nie odpowiadają wprost na pytanie badawcze.

3. OCENA MERYTORYCZNA

Cel rozważań naukowych został opisany w rozdziale poświęconym metodologii badań. Także problemy badawcze i sformułowane hipotezy skutecznie wprowadzają w lekturę dysertacji.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest opracowaniem naukowym opisanym na 226 stronach. Praca składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, z których każdy zakończony jest podsumowaniem, w skład pracy wchodzi zakończenie, bibliografia, wykaz tabel i rysunków oraz załącznik. Układ rozprawy jest logiczny, treści poszczególnych rozdziałów są zgodne z ich tytułami, a zawartość poszczególnych rozdziałów jest kompletna. Problematyka poszczególnych rozdziałów jest prezentowana zrozumiałym językiem,

pozwalającym czytelnikowi na stopniowe zagłębianie się w specjalistyczne treści. Praca została wydrukowana w Warszawie w 2022 roku.

Struktura pracy i zawartość poszczególnych rozdziałów została przybliżona przez Doktoranta we wstępie. W rozdziale pierwszym przedstawiono metodologiczną koncepcję pracy. Zaprezentowano uzasadnienie podjęcia tej tematyki badań. Opisano przedmiot badań, problem badawczy oraz cel badań. W kolejnych punktach sformułowano hipotezy badawcze oraz przybliżono metodykę prowadzenia badań i metody badawcze, wskazano też na ograniczenia badawcze. Szerzej odniosłem się do metodologii pracy w punkcie 2. Ocena metodologiczna.

Rozdział drugi opisuje problem bezpieczeństwa w placówkach szkolnych. Z badań przybliżonych przez Autora wynika, iż rodzice w największym stopniu od szkoły oczekują bezpieczeństwa swoich dzieci, a dopiero w dalszej kolejności wysokiego poziomu nauczania. W rozdziale tym Doktorant przedstawia całe spektrum zagrożeń jakie mogą stwarzać niebezpieczeństwa w placówkach szkolnych. Prezentuje też uregulowania prawne określające zasady tworzenia bezpieczeństwa i postępowania w sytuacjach zagrożenia. Autor podejmuje się analizy literatury, przepisów prawa wskazując na odpowiedzialność za bezpieczeństwo społeczności szkolnej wielu podmiotów. W podsumowaniu rozdziału Autor postuluje stworzenie systemu koordynująco - kontrolnego. Miałyby on za zadanie kontrolę jakości, efektywności i celowości prowadzonych szkoleń. Słusznie też zwraca uwagę na konieczność stałego podnoszenia wiedzy i umiejętności przez osoby odpowiedzialne za szkolenia. Niemniej najistotniejszą wydaje się uwaga dotycząca praktycznego zaangażowania stron procesu wychowawczo-dydaktycznego w edukację na rzecz bezpieczeństwa.

W rozdziale trzecim Doktorant podejmuje próbę analizy działań osób i organizacji jako elementów zapewnienia bezpieczeństwa personalnego w placówkach szkolnych. Na wstępie Doktorant analizuje rolę jednostki w sytuacjach kryzysowych. Dalej przedstawia aktualne problemy bezpieczeństwa w placówkach szkolnych w Polsce. Wskazuje też na często występujące uchybienia, czy brak wypracowywanych działań w przypadku pojawiania się nowych zagrożeń w cyberprzestrzeni czy terroryzmu. Następnie prezentuje obowiązujące procedury działań w sytuacjach kryzysowych. Autor zwraca uwagę, iż szkolenia powinny nie tylko umożliwiać naukę podejmowania działań w przypadku zagrożenia, ale też uczyć wczesnej identyfikacji symptomów mogących prowadzić do wystąpienia sytuacji kryzysowej. To dobrze napisany rozdział, w którym Doktorant wykazał się aktualną wiedzą na temat obowiązujących przepisów i procedur w sytuacjach kryzysowych, ale też dostrzega nowe zagrożenia.

Najistotniejszy z punktu widzenia rozprawy doktorskiej jest rozdział czwarty poświęcony opracowaniu wyników badań własnych. Badania przeprowadzono wśród dyrektorów i nauczycieli w kontekście zagrożeń i poziomu bezpieczeństwa oraz młodzieży w kontekście identyfikacji zagrożeń bezpieczeństwa personalnego. Zwrócić należy uwagę na dużą grupę respondentów biorących udział w badaniu. Badania prowadzono w polskich placówkach szkolnych wśród 833 osób. W tym 44 dyrektorów szkół, 240 nauczycieli i 549 uczniów. Doktorant prezentuje tu szerokie opracowanie wyników badań prowadzonych w placówkach szkolnych. Rozszerzone opracowanie wyników pozwoliło na pogłębioną analizę odpowiedzi respondentów w odniesieniu do zmiennych wskazanych w metryczkach narzędzi

badawczych. Doktorant za pomocą wybranych elementów statystyki matematycznej wskazał prawdopodobieństwo wystąpienia poszczególnych zagrożeń, a także weryfikował pozytywnie lub fałszyfikował założone hipotezy. Prezentacje danych statystycznych oraz wyników uzyskanych w badaniach są czytelne i pokazują umiejętność Doktoranta w prezentowaniu wyników uzyskanych podczas badań, a także umiejętność posługiwania się elementami statystyki matematycznej.

W rozdziale piątym Doktorant obszernie opisuje przypadki zagrożeń personalnych w szkołach w Polsce i na świecie. Na podstawie swoich badań wskazuje też zagrożenia, które szczególnie wpływają na postawy młodzieży szkolnej oraz nauczycieli. W kolejnych podrozdziałach Autor zwraca uwagę na problemy depresji, izolacji oraz wzrastającej fali prób samobójczych. Na podstawie badań Doktorant wysuwa wnioski, iż narastające problemy młodzieży spotykają się z jednoczesnym niezrozumieniem ich postaw wśród opiekunów, a bagatelizowanie sygnałów świadczących o możliwości powstawania agresji świadczy o niedostosowaniu funkcjonującego systemu do obecnych czasów.

Rozdział szósty jest poświęcony problematyce rozwiązań organizacyjno-szkoleniowych w zakresie bezpieczeństwa w placówkach szkolnych. Doktorant porusza tu istotne kwestie, które mają wpływ na jakość szkoleń. Wskazuje na szczególnie dużą dysproporcję jaka występuje między przekazem teoretycznym, a ćwiczeniami praktycznymi. Zwraca też uwagę na konieczność większego zaangażowania w systematyczne nie incydentalne szkolenia. Odnosi się też do rozwiązań technicznych, wskazując na wymierne korzyści jakie przynoszą zainwestowane środki. Przedstawia szereg rekomendacji mających na celu usprawnienie przedsięwzięć szkoleniowych.

W rozdziale siódmym Doktorant analizuje różne elementy mające wpływ na odporność szkoły na zagrożenia. Na podstawie analizy literatury i swoich badań Autor stworzył własny model współzależności w tworzeniu odporności szkoły. Przedstawia także opracowany przez siebie model doskonalenia działań bezpieczeństwa personalnego w szkołach. Opracowane rozwiązania mają na celu poprawę szeregu aspektów bezpieczeństwa użytkowników szkół i usprawnienie istniejących rozwiązań.

Do pracy dodano załącznik, który zawiera uzupełniające wyniki badań, dane statystyczne oraz materiały, które nie zmieściły się w głównym wątku rozprawy. Część drugą załącznika stanowi propozycja programów ramowych przygotowanych dla młodzieży oraz personelu szkolnego. W załączniku zawarto też kwestionariusze ankiet jakie skierowano do dyrektorów, nauczycieli oraz uczniów poszczególnych placówek szkolnych, a także wykaz rysunków i tabel.

Całość dysertacji podsumowana została w zakończeniu. Autor słusznie stwierdził, że cel pracy został osiągnięty, a przedstawione problemy rozwiązane. Zostały także zweryfikowane sformułowane hipotezy.

4. WNIOSKI KOŃCOWE

Przeprowadzone badania i analizy oraz zaprezentowane wyniki badań są przekonujące, dobrze opisane i poprawne logicznie.

Warsztat metodologiczny Doktoranta jest prawidłowy, a metodyka prowadzonych badań jasno opisana. Pozytywnie oceniam także wartość merytoryczną rozprawy. Zaznaczyć należy, że dysertacja, jej układ, zawartość poszczególnych rozdziałów, a także wymiar poznawczy jest dostosowany do tego typu prac promocyjnych. Recenzowana rozprawa doktorska prezentuje szerokie spektrum wiedzy Doktoranta z zakresu polityki bezpieczeństwa państwa i tworzenia tego bezpieczeństwa w placówkach szkolnych wykorzystując do tego wiele podmiotów i samych obywateli.

Magister Sylwester Pniak rozwiązał istotny problem naukowy wykorzystując do tego cały wachlarz metod badawczych. Umiejętnie zaprezentował wyniki badań i wyciągnął prawidłowe wnioski. Doktorant wykazał się umiejętnością analizowania danych statystycznych, analizy literatury, projektowania i prowadzenia badań naukowych, jak również analizowania i prezentowania wyników otrzymanych na podstawie przeprowadzonych badań. Autor wykazał się także umiejętnością pisania złożonych tekstów naukowych.

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska jest merytorycznie poprawnym dziełem promocyjnym, dobrze udokumentowanym poznawczo i logicznie skonstruowanym. Stwierdzam, że rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478) oraz art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2017r., poz. 1789 z poz. zm.).

Na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie magistra Sylwestra Pniaka do publicznej obrony recenzowanej rozprawy.